

25
OCAK
1994
OCI

ABDÜRREZZAK ES-SEMERKANDI
'Abd al-Razzāq ibn Ishāq Samarqandī, 1413-1482 or
3.
Dāstān-i safar-i Hindūstān va sharb-i gharā'ib va bayān-i 'ajā'ib-i ān. — Tashkand, 1960.
97, 131 p. : map.
At head of title: Farhangistān-i 'Ulūm-i Jumhūr-i Shūrav-i Sūsiyāst-i Ūzbigistān. Dānishkadāh-i Khavāshināst.
Added t.p. in Russian.
Text in Persian; introd. and notes in Russian.
I. Title. nef 2-3842

CLU MH

'Abd al-Razzāq ibn Ishāq Samarqandī, 1413-1482 or
3.
Matla'-i sa'dayn va majma'-i babrayn.
1 v. (457 numbered leaves)
Title supplied by Cleveland Public Library.
Persian manuscript nef 2-3844

OCI

Abd al-Razzāq ibn Ishāq Samarqandī, 1413-1482 or
3.
Matla'-i sa'dayn va majma'-i bahrayn / bi-tashbīh-i Mubammad Shaft'. — Tab' 2. — Lahore : Chāpkhānah-i Gilāni, 1360-1368 [1941-1949].
2 v. : 24 cm.
Persian
I. Shaftī, Mohammad, 1883-1963. nef 2-3843

CU ICU IaU MH NNC

Abd al-Razzāq ibn Ishāq Samarqandī, 1413-1482 or
3.
Matla'-i sa'dayn va majma'-i bahrayn / Kamāl al-Dīn 'Abd al-Razzāq Samarqandī; bi-ihtimām-i 'Abd al-Husayn Navā'i. — Teheran : Kitābkhānah-i Tahū-rī, 1353-
v. : 25 cm. — (Zabān va farhang-i Irān : 74)
Persian
I. Navā'i, 'Abd al-Husayn. II. Title. nef 2-4803

AzU CLU ICU MH MIU NJP PU

14 ARALIK 1998

2253 ['ABD al-RAZZAQ SAMARQANDI]. Миссия в Индию в 1442-1444 гг.: путевые заметки 'Абд ар-Раззақа Самарқанди (перевод и комментарии О.Ф.Акимускина). (Summary: Mission to Hindustan or 'Abd ar-Razzāq of Samarqand's report on his travel.) *Петербургское Востоковедение*, 4 (1993) pp.49-104

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

Abdurrazzak semerkandi

Browne
L.H. Persia
II. 428-430

59

MADDE YAYINLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

16 MART 1992

8. 'Abd al-Razzāq b. Ishāq al-Samarqandī Kamāl al-Dīn (ölm. 881 h. = 1482 m., Kaḥḥāla V, 216; Storey, s. 293; Browne III, 428-430).
Matla' al-sa'dayn va macma' al-bahrayn fi tāriḥ Abī Sa'īd Bahādr-hān va zuḥūr-i davlat-i Šāhib Kīrān Emīr Taymūr Gurgān (ikinci tahrir. 25 Receb 875 tarihinde tamamlanmıştır. HH, s. 1720).
Baş : ... ما بعد نشانیان دور بلاغت راوند...
Selimiye nr. 1492 (333. yaprak, ist. 7 Şaban 881 h. de müellif tarafından).

Abdurrazzak es-Semerikandi

عبدالرزاق سمرقندی

عبدالصمد تربتی

۵۱۴-۵۱۰/۴؛ تاریخ ادبیات فارسی، اته، ۲۸۹؛ تاریخ ادبی ایران،
 براون، ۶۱۷/۳-۶۱۸؛ تاریخ نظم و نثر، ۲۵۱/۱؛ حیب السیر،
 ۳۳۵/۴؛ سخنران صیقل روی زمین، ۶۷-۷۰؛ فهرست مشترک
 نسخه‌های خطی فارسی پاکستان، ۱۶۳/۱۰؛ فهرستواره کتابهای
 فارسی، ۱۰۸۰/۳-۱۰۸۱؛ مطلع سعدین و مجمع بحرین؛
 Iranica, 1 - 9/158 - 160.

دانشنامه

عبدالسلام بخاری (ab.dos.sa.lām-e.bo.xā.ri)، خواجه، سده
 دهم هجری، شاعر فرارودی. از زندگانی او آگاهی چندانی به ما
 نرسیده است. از وزیرزادگان دانشمند و کتاب‌دار عبدالقدوس
 سلطان بود. شعر فارسی و ترکی را نیکو می‌سرود. در مذكر
 احباب آمده که: «به سلامت طبع و استقامت مزاج موصوف و
 معروف است ... و خالی از فضیلتی نیست ...»
 منابع: تاریخ نظم و نثر، ۶۳۴/۱؛ مذكر احباب، ۲۶۰-۲۶۱.

رشنوزاده

عبدالصمد بدخشی (ab.dos.sa.mad-e.ba.dax.ši)، سده نهم
 هجری، خوش‌نویس و شاعر بدخشانی. در بدخشان و هرات
 درس خواند. در میانه سده نهم هجری با دستگاه سلطان
 ابوسعید تیموری (۸۵۵-۸۷۳ق) پیوستگی داشت و سلطان
 نوشتن تاریخ فرمانروایی خود را به او واگذار کرد. عبدالصمد با
 جامی (۸۹۸ق) و امیر علی شیر نوایی (۹۰۶ق) نیز آشنایی
 داشت. وی شاعری مثنوی‌سرا بود و اشعاری از او در تذکره‌ها به
 جا مانده است.

منابع: تاریخ نظم و نثر، ۳۴۶/۱؛ دائرةالمعارف آریانا، ۵۲۵/۳؛
 ۹۱۴/۵؛ دائرةالمعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۲۶/۱؛ مجالس
 الثاقب، ۳۶: ۳۱۰.

ع.شکورزاده

عبدالصمد تربتی (ab.dos.sa.mad-e.tor.ba.ti)، سده دهم
 هجری، شاعر ایرانی. در تربت خراسان زاده شد و در فرارود
 سکونت گزید. چندی در تاشکند درس خواند و سپس در آن
 شهر به تدریس سرگرم شد. پس از آن که حج گزارد به تاشکند
 بازگشت، اما دیری نگذشت که از آن‌جا به کاشغر کوچید. در
 سال‌های پایانی زندگی در مدرسه حافظ دیوان بخارا به تدریس
 سرگرم بود. به غزل بیشتر از انواع دیگر شعر توجه داشت.

فرزند سید میرزا محمد، ز ۱۲۸۷ق، شاعر تاجیک. وی در
 کولاب زاده شد، در بخارا درس خواند و سپس به زادگاهش
 بازگشت. زندگی او با تهی‌دستی گذشت. در شعر پیرو حافظ
 بود و به تصوف گرایش داشت. در برخی اشعارش به وصف
 پیشوایان طریقت پرداخت است. از او دیوان اشعاری با بیش از
 دوازده هزار بیت مانده است. درون‌مایه بیشتر اشعارش شکوه از
 فقر، تنهایی و دیگر تلخی‌های زندگی خویش و نیز اعتراض به
 حاکمان پلید زمان خود است.

منابع: دائرةالمعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۲۴/۱؛ دایره‌های
 ادبی بخارای شرقی، ۶۵-۷۵؛ سخنوران دیار واسع، ۲۶-۲۷؛
 فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه ملی تاجیکستان، ۴۳-۴۴؛ گنج
 پویشان، زیر «عبدالرحیم کولابی».

ع.شکورزاده

عبدالرزاق سمرقندی (ab.dor.raz.zāq-e.sa.mar.qan.di)،
 کمال‌الدین عبدالرزاق پسر جلال‌الدین اسحاق، هرات شعبان
 ۸۱۶- همان‌جا ۸۸۷ق، دولتمرد و تاریخ‌نگار ایرانی. پدرش
 قاضی عسکر و پیش‌نماز سپاه شاهرخ تیموری (۸۰۷-
 ۸۵۰ق) بود. عبدالرزاق نزد پدرش درس خواند و در بیست و
 پنج سالگی با نوشتن رساله‌ای دقیق درباره دستور زبان که
 شرحی بر رساله قاضی عضدالدین ایچی درباره تحقیق معانی
 حرف و اسم اشاره و مانند آن‌ها بود و با تحاف آن به شاهرخ، از
 شاه نواخت یافت و به دربار او پیوست. از آن پس، شاهرخ
 کارهای مهمی بدو سپرد که مهم‌ترین آن‌ها سفارت عبدالرزاق به
 دربار و بجه نگر در هند بود. این سفارت سه سال به درازا کشید
 (از رمضان ۸۴۵ تا رمضان ۸۴۸ق). آخرین سفر عبدالرزاق در
 روزگار شاهرخ گویا سفر او به قومن نزد امیر محمد رشتی در
 ۸۵۰ق بوده است. وی پس از گذشت شاهرخ، به ترتیب به
 ملازمت نوادگان او میرزا عبداللطیف پسر الغ بیگ (۸۵۴ق)،
 میرزا عبدالله پسر سلطان ابراهیم (۸۵۵ق) و میرزا ابوالقاسم
 بابر پسر بایستقر (۸۶۱ق) درآمد تا سرانجام در روزگار
 فرمانروایی ابوسعید تیموری (۸۷۳ق) شیخ خانقاه میرزا
 شاهرخ گردید. اثر بلند آوازه او مطلع سعدین و مجمع بحرین^۳ نام
 دارد، که دفتر اول آن در تهران به کوشش عبدالحسین نوایی
 (۱۳۲۷ش) و دفتر دوم در سه جزء به کوشش مولوی
 محمدشفیع در لاهور به چاپ رسیده است (۱۹۴۶، ۱۹۴۹م).
 منابع: ادبیات کلاسیک فارسی، ۱۳۴۸؛ تاریخ ادبیات در ایران،

Abdurrāzāq al-Samrūdī

2403 - عبد الرزاق بن إسحاق كمال الدين السمرقندي

الكاشاني، تزيل هرات المؤرخ المعروف بالسمرقندي المتوفى سنة

1482/887

(أنظر : البغدادي هدية العارفين 567/1 ؛ كحالة معجم المؤلفين

(216/5

من تصانيفه :

1- مطلع السعدين ومجمع البحرين في تاريخ أبي سعيد بمادر خان

وظهور دولة صاحب قران أمير تيمور كوركان (ف)

آياصوفيا رقم 3086 ؛ أسعد أفندي رقم 2098 ، 2125 ؛

سليمه رقم 1492 ورقة 333 ، 881 هـ طبع في لاهور

؛ 1365

MADE KAYIRLADIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Sayda: 790

علي رضا قره بلوط، معجم المخطوطات الموجودة في مكتبات

استانبول ، الجزء الثاني، [y.y.,t.y.] ، İSAM 141628 ،

* السمرقندي (أبو القاسم بن أبي بكر الليثي) كان حياً سنة ٨٨٨هـ/ ١٤٨٣م .

١ - شرح الرسالة الوضعية العضدية :

○ الدولة العلية ، الآستانة ، دار الطباعة ، ١٢٦٧هـ/ ١٨٥١م .
٢٢ ص (١٠٨ - ١٢٩) ، ضمن مجموع .

٢ - مستخلص الحقائق (شرح كنز التعائق) :

○ تصحيح غلام علي ، دهلي ، على نفقة شيخ غلام علي ، هند بريس ،
١٢٨٦هـ/ ١٨٦٩م ، ٤٣٦ ص .

○ تصحيح مفتي محمود وعبد الكريم وميان محمد وآخرون ، دهلي :
على نفقة محمد معظم ، المطبع الفاروقي (حجر) ، كاتبه فضل إلهي ،
١٢٩٤هـ/ ١٨٧٧م ، ٤٢٣ ص .

○ فشاور : على نفقة ميان محمد صحاف ، لكهنو : مطبع منشئ نول
كور (حجر) ١٢٩٩هـ/ ١٨٨٢م ، ٤٤٤ ص .

02 ARALIK 1995

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

ABD-AL-RAZZĀQ SAMARQANDĪ, KAMĀL-AL-DĪN B. JĀLĀL-AL-DĪN ESHĀQ, historian and scholar, b. 12 Ša‘bān 816/7 November 1413 in Herat, a son of the *qāzī* and imam of the Timurid ruler Šāhroḡ’s court, d. Jomādā II, 887/July-August, 1482. He dedicated a commentary on the grammar of ‘Aẓod-al-dīn Ījī (q.v.) to Šāhroḡ and was appointed *qāzī* of the court and royal camp after his father’s death in 841/1437 (*Maṭla‘* II, p. 704). From that time on he was a witness of political and military events at the capitals of Herat and Samarqand, as well as on diplomatic and military missions; thus his chronicle, *Maṭla‘-e sa‘dayn va majma‘-e bahrayn*, provides a semi-official view of the events of that period. (The Arabic form *Maṭla‘ al-sa‘dayn*... is late; in the *moqadamma* and in the earliest manuscripts, as well as in the Šafī‘ and Navā‘ī editions, only the Persian title is mentioned.)

‘Abd-al-Razzāq’s most important task was an official mission to India from Ramaẓān, 845/January, 1442 to Ramaẓān, 848/December, 1444. Some rulers in the subcontinent were nominally still under Šāhroḡ’s sovereignty; but ‘Abd-al-Razzāq was also invited to Vijayanagar, achieving a rare contact between a raja and a non-Indian Muslim dynasty. After Šāhroḡ’s death in 850/1447, ‘Abd-al-Razzāq resided at the courts of Mīrzā ‘Abd-al-Laṭīf and ‘Abdallāh (qq.v.) in Samarqand (853-55/1449-51) as *ṣadr*, *nā‘eb*, or *kāṣṣ* (*Maṭla‘* II, p. 1440). After the latter’s death he seems to have avoided the successor, Abū Sa‘īd (855-73/1451-69); instead he returned to Mīrzā Abū‘l-Qāsem Bābor (d. 861/1457) in Herat and accompanied him on his march to ‘Erāq and Fārs (856/1452). He also joined Bābor on the campaign against Abū Sa‘īd in 858/1454, when the two pretenders to central rule came to a border agreement after fights under the walls of Samarqand. When Abū Sa‘īd threatened Herat in 863/1458, ‘Abd-al-Razzāq accepted an official mission to Gorgān, where he witnessed the conquests of Ḥosayn Bāyqarā. He returned with Ḥosayn’s offer of submission to Abū Sa‘īd, who finally gained control of Herat (*Maṭla‘* II, p. 1198). ‘Abd-al-Razzāq apparently became dissatisfied with his position. After complaints, he was appointed in Jomādā I, 867/January, 1463 as shaikh of the Šāhroḡ Kānaqāh and Madrasa at Herat by the vizier Kāja Qoṭb-al-dīn Tā‘ūs Semnāni; he held this position till his death in Jomādā II, 887/July-August, 1482 (*Maṭla‘* II, p. 1270; *Ḥabīb al-sīar* IV, p. 335).

‘Abd-al-Razzāq pursued the usual education of an Islamic scholar: He studied with his father and his older brother Šarīf-al-dīn ‘Abd-al-Qaḥḥār (d. 869/1464-65; *Maṭla‘* II, p. 1293) and together with them obtained a license (*‘ajaza*) from Šams-al-dīn Moḥammad Jazārī

(d. 833/1429) in the year of the latter’s death (*Maṭla‘* II, p. 631). After controversies about his early career at court, he was examined before Šāhroḡ and Šehāb-al-dīn ‘Abd-al-Raḥmān Lesān (d. 858/1454) in 843/1439-40 (*Maṭla‘* II, p. 731). He was in contact with the leading figure among Central Asian Sufis, Kāja Aḥrār, whom he had met near Samarqand in 858/1454 during the peace negotiations of Abū Sa‘īd and Abū‘l-Qāsem Bābor (ibid., II, pp. 1062-64) and in Herat in 862/1460. The Kāja interceded in vain with Abū Sa‘īd in his favor (II, p. 1234, note), apparently after Abū‘l-Qāsem Bābor’s death in 861/1457.

‘Abd-al-Razzāq’s chronicle *Maṭla‘-e sa‘dayn va majma‘-e bahrayn* (“The rise of the two auspicious constellations and the junction of the two seas”), named after the Il-khan Abū Sa‘īd and the Timurid sultan Abū Sa‘īd, comprises two parts. The first part after a brief mention of the birth of Il-khan Abū Sa‘īd 704/1304) and his accession to the throne (716/1316-17) covers the period from 817/1317 to the death of Tīmūr in 807/1405, while the second part concerns the period from the struggles after Tīmūr to the death of Sultan Abū Sa‘īd (807-73/1405-69). At the end there are remarks on events for the years 874-75/1469-71, especially on Sultan Ḥosayn Bāyqarā’s accession to the throne. The first part was finished in Rabī‘ I, 871/October-November, 1466, according to the (autograph?) ms. 5337 of the former Ketābkāna-ye Salṭanatī, Kabul (*Rāhmenā-ye ketāb* 10/5, 1346 Š./1968, p. 525) and the copy in *Cat. Bodleian*, no. 2449. There are, however, notes hinting at events in Jomādā II, 871/January, 1467 in the Bankipore ms. (see bibliog.), and the *moqaddama* is dated 874/1469-70. The colophon of the autograph of part two bears the date 17 Rabī‘ I 875/13 September 1470 (Lahore, Punjab University; copy *Cat. Chester Beatty* III, p. 86, no. 348); it must have been completed quickly, since the description of events in 813/1410 at the beginning of this part bears the date 874/1469-70 (*Maṭla‘* II, p. 110).

The two parts, though connected by the idea of comparing the reigns of the two homonymic rulers, differ somewhat in style and evaluation of sources. The first part depends largely on the works of Ḥāfez Abrū, particularly his *Zobdat al-tawārīk* (comp. 830/1426-27; see V. V. Bartold, *Sochineniya* VIII, 1973, pp. 243f.). Events are also cited from Mo‘īn-al-dīn Moḥammad Yazdī’s *Mavāheh-e elāhī* and parts of Šaraf-al-dīn Yazdī’s *Zafarnāma* (comp. 828/1424-25), and these sources are used for the first years of the second part up to 830/1426-27; the remaining larger section of the chronicle seems to be mainly based on archival material and personal observations and research. In the introduction to the first part the author credits his friends for encouraging him to record the events of the period, although he had already conceived of the project for some time. Particular reference is made to an otherwise unknown Shaikh Mo‘ezz-al-dīn Ḥosayn al-Naqū‘ī (*Maṭla‘* I, p. 19; cf. II, pp. 1430, 1432; *Ḥabīb al-sīar* IV, pp. 12, 357). The sources for the second part are not yet analyzed; one informant seems to have been

the occasionally mentioned Kamāl-al-dīn ‘Abd-al-Vāse‘ Neẓāmī, who is known to have collected historiographical material himself (*Maṭla‘* II, p. 1440; *Ḥabīb al-sīar* IV, pp. 151, 339; I. D. Miklukho-Maklaī, *Opisanie* III, p. 264, Storey-Bregel, pp. 564, 787, note). The author intended to provide information on all regions of the former Mongol empire, with the account of each year subdivided by region. He cites relations with the neighboring rulers, such as letters exchanged with the Mamlūks, and embassies. Of particular interest is the great embassy of Šāhroḡ to China (822-25/1419-22); he slightly abridged the original account of the embassy’s secretary, Ġiā‘-al-dīn Naqqāš, recorded in Ḥāfez Abrū’s *Zobdat al-tawārīk* (*Maṭla‘* II, pp. 477-528).

To the same genre belongs the personal account of his mission to India (*Maṭla‘* II, pp. 764-71, 775-91, 796-830, 842-51). It contains a very interesting description of the court and the great city of Vijayanagar. In another official mission Šāhroḡ sent him to his governor of Gīlān, Moḥammad Rašī‘, in 850/1446 to ask his and the amīr Nāser Kā‘ā’s resistance to the rebellion of the prince Solṭān Moḥammad (*Maṭla‘* II, p. 865). An embassy to Cairo planned by Šāhroḡ was prevented by the ruler’s death, but ‘Abd-al-Razzāq gives the text of the undispached letter to Sultan Ćaqmaq (*Maṭla‘* II, p. 869).

‘Abd-al-Razzāq’s literary style is rather ornate, but, especially in the second part of his chronicle, the essential information is often stated simply after verbose passages. No other works of his have been found, though he mentions such writings as a history of Herat (*Maṭla‘* II, p. 190). The extant chronicle has been much used by later historians, especially by Mirḡānd, and partly translated into Ottoman Turkish.

Bibliography: See also *Cat. Bankipore* VI, p. 513. *Ḥabīb al-sīar*, tr. Elliot, *History of India* IV, pp. 89-90. Autobiographical remarks collected by M. Quatremère, in *Notices et extraits* XIV, pt. 1, Paris, 1843, pp. 3-7. J. Rypka, *Hist. Iran. Lit.*, pp. 444ff. F. Tauer, “Timurlular devrinde tarihçilik,” *Belleten* 24 (fasc. 113), 1965, pp. 61f. O. D. Chekhovich, “Iz istochnikov po istorii Samarkanda XV v.,” *Iz istorii epokhi Ulugbeka*, Tashkent, 1965, pp. 300-61. I. D. Miklukho-Maklaī, *Opisanie persidskikh rukopisei Instituta Vostokovedeniya* III, Moscow, 1975, pp. 262-69. *Et* I, pp. 90-91. Storey-Bregel, pp. 820-828, 1465f. with older literature. Editions: *Maṭla‘-e sa‘dayn*, pt. I, ed. ‘A. Navā‘ī, Tehran, 1353 Š./1974; part II, ed. Moḥammad Šafī‘, Lahore, 1360-68/1941-49 (three fasc.; new ed. of fasc. I, 1382/1963), with notes in Urdu and glossary. Extracts and translation: for old French and English translations see Storey-Bregel, pp. 824-27. Embassy to China according to Ġiā‘-al-dīn Naqqāš, Turkish tr. by (Küçük) Çelebizāda ‘Aṣem (1727), *Ajā‘ib ül-letā‘if*, Istanbul, 1311/1913 (see M. F. Köprülüvāda in *Millî tettebbü‘ler mecmū‘asi* II, 4-5, Istanbul, 1331/1913, pp. 351-68. F. Babinger, *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke*, Leiden, 1927, pp. 293f.

Another Turkish tr. by Ḥājī b. Moḥammad Ardestānī (900/1494-95) cited by Browne, *A Hand-List of the Muhammadan Manuscripts... in the Library of the University of Cambridge*, Cambridge, 1900, p. 482. Embassy to India: critical text with Uzbek tr. and commentary by A. Urinboev, *Abdurazzok Samarkandining Khindiston safar-nomasi*, Tashkent, 1960. Parts of the French tr. of part II by A. Galland (ms. Paris, Bibliothèque Nationale 6084-87) edited by L. Langlès, *Ambassades reciproques d’un Roi des Indes, de la Perse... et d’un Empereur de Chine*, London, 1788 (and later editions). Tr. of Šāhroḡ’s reign to 1417, the Chinese and Indian embassies (with Persian text), and commentary by Quatremère, *Notices et extraits* XIV, pt. 1, pp. 19-514. Elliott, *History of India* IV, pp. 95-126 (Indian embassy). Uzbek tr. of the beginning of part II by A. Urinboev, Tashkent, 1969. D. Kacitadze, “Svedeniya ‘Matla‘as-sa‘dain... o Gruzii”, *Vestnik oteleniya obshchestva nauk AN Gruzinskoyi SSR* 1968, no. 2, Tbilisi, pp. 197-211 (Georgian with Russian resume). Unfinished Turkish tr. of Part II by Ķoja Rāḡīb Mehmed Pasha (d. 1763); see Babinger, *Geschichtsschreiber*, p. 290. *Ī* 4, s.v. “Abdūrrezzak.”

(C. P. HAASE)

مطلب سمرقندی (mat.lab-e.sa.mar.qan.di)، میرزامحمد صادق، سده نوزدهم میلادی، شاعر تاجیک. از مزدم سمرقند بود. یک چند به تحصیل علم پرداخت. شیفته نوآوری و نوگویی بود و در قالب صنایع لفظی پیچیده به بیان مضمون‌های عجیب می‌پرداخت. گویا در جوانی از دنیا رفته است. از تاریخ مرگ وی آگاهی در دست نیست.

منابع: ادبیات تاجیک در نیمه دوم عصر هجده و اول عصر نوزده، ۹، ۲۸، ۳۹، ۵۰، ۵۸؛ تحفة الاحیاء، ۱۷۱ - ۱۷۲؛ دایرةالمعارف ادبیات و صنعت تاجیک، ۱۸۴/۲ - ۱۸۵؛ دایرةالمعارف شوروی تاجیک، ۲۶۸/۴؛ فهرست دست‌نویس‌های شرقی در آکادمی علوم تاجیکستان، ۵۳۲/۲؛ فهرست نسخه‌های خطی فارسی انستیتوی آثار خطی تاجیکستان، ۴۲/۲؛ گنج زرفشان، ۱۸۷ - ۱۸۹.

ع.شکورزاده

مطلع سعدین و مجمع بحرین (mat.laE-e.saE.dayn.va)

(maj.maE-e.bah.rayn)، کتابی به فارسی در تاریخ نوشته عبدالرزاق سمرقندی (۸۱۶ - ۸۸۷ ق). وی تألیف این کتاب را در ۸۸۰ ق در دو مجلد به پایان رسانید. جلد نخست، شرح رویدادهای ایران از تولد ابوسعید بهادرخان در ۷۰۴ ق تا مرگ امیر تیمور گورکانی در ۸۰۷ ق است. بیشتر مطالب این مجلد برگرفته از تاریخ‌های پیشین، مانند ذیل جامع التواریخ رشیدی حافظ ابرو و ظفرنامه شرف‌الدین علی یزدی است. جلد دوم، گزارش رویدادها از آغاز پادشاهی شاهرخ تیموری (۸۰۷ ق) تا قتل ابوسعید تیموری در ۸۷۳ ق است و شرح حوادث سال‌های ۸۷۴ و ۸۷۵ ق (سال به تخت برآمدن حسین بایقرا) را نیز در بردارد و چون مؤلف، خود شاهد بسیاری از رویدادهای این دوره بوده، از اهمیت فراوان برخوردار است. شیوه انشای عبدالرزاق سمرقندی در مطلع سعدین منشیانه، اما دور از مبالغات و تصنعیات بیشتر کتاب‌های تاریخی دو سده هفتم و هشتم است و بسیاری از توصیفات او در شمار قطعات خوب نثر فارسی است. مطلع سعدین در سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۶۸ ق به تصحیح و حواشی محمد شفیع لاهوری در لاهور به چاپ رسیده، اما محمد شفیع تنها بخشی را که گزارش رویدادهای ۸۱۷ تا ۸۷۵ ق است، به چاپ رسانده است. بخشی از این کتاب که شرح رویدادهای ۷۰۴ تا ۷۷۱ ق است، در ۱۳۵۳ش به کوشش عبدالحسین نوایی در تهران به چاپ رسیده است.

الذریعه، ۱۰۵۸/۹؛ ریاض الجنة، روضة پنجم، ۹۲۴؛ ریاض العارفين، آفتاب‌رای، ۲۱۲/۲؛ زنان سخنور، ۲۰۴/۲؛ صبح گلشن، ۴۲۴؛ عرفات العاشقین، برگ ۱۸۸؛ نقل مجلس، ۴۳؛ نمونه ادبیات تاجیک، ۱۸۲؛ ماگه رحمانی، «پرده‌نشینان سخنگو»، آریانا، سال نهم، شماره ۱۲، ص ۵۴.

دانشنامه

مطربی سمرقندی (mot.re.bi-ye.sa.mar.qan.di)، سلطان محمد اصم، سمرقند ۹۹۶ - ۱۰۴۰ ق، تذکره‌نویس و شاعر تاجیک. دانش‌های ابتدایی را در سمرقند و بخارا فراگرفت. فن شعر را نزد خواجه حسن نثاری، سیاق را از غریبی هراتی، کلام را از نذری بدخشی و تذهیب و نقاشی را از رستم نقاش آموخت. از دانشمندان روزگار خود بود و در فرارود، عراق، هندوستان و خراسان شهرت داشت. فاضلی سمرقندی، ذهنی سمرقندی، خزانی شهر سبزی و صادقی سمرقندی از شاگردان وی بودند. مطربی بیش از بیست کتاب و رساله و دیوان شعرای هم‌روزگار خود را تصحیح کرده است. وی در ۱۰۳۴ ق کتابی به نام تاریخ جهانگیری در هندوستان تألیف نمود و آن را به نورالدین جهانگیر گورکانی (۱۰۱۴ - ۱۰۳۷ ق) پیشکش کرد. مطربی در مجموعه‌ای به نام تذکره الشعراء^۱، شرح حال شماری از شعرای متقدم و متأخر تاجیک را فراهم آورد. وی در سرودن قالب‌های گوناگون شعری چون قصیده، غزل، مخمس و رباعی مهارت داشت. شماری از اشعارش در تذکره‌ها نقل شده است. از مطربی خاطراتی باقی مانده که به نام خاطرات مطربی به همت عبدالغنی میرزاییف به چاپ رسیده است (کراچی، ۱۹۷۷ م).

منابع: ادبیات تاجیک در عصر شانزده، ع.کریموف، دوشنبه، ۱۹۸۵ م؛ تاریخ تذکره‌های فارسی، ۵۲۶/۲ - ۵۳۰؛ تذکره الشعرای مطربی، مقدمه؛ خاطرات مطربی، به اهتمام و مقدمه عبدالغنی میرزاییف، کراچی، ۱۹۷۷ م؛ دایرةالمعارف شوروی تاجیک، ۵۹۶/۴ - ۵۹۷؛ سخنوران صیقل روی زمین، ۸۸ - ۸۹؛ فهرستواره کتابهای فارسی، ۸۵۹/۲؛ نسخه‌زیای جهانگیر، ۲۶۸ - ۳۱۴؛ نمونه ادبیات تاجیک، ۱۵۱ - ۱۵۲؛ یاد یار مهربان، ۱۱۷ - ۱۲۲؛ عثمان نظیروف، «مطربی سمرقندی»، مکتب سویتی، شماره ۲، ۱۹۷۳ م؛ رحیم مقیموف و بهادر ولی خواجه‌یوف، «چند سخن راجع به یک تذکره»، صدای شرق، ۱۹۶۱ م، شماره ۹، صص ۱۵۰ - ۱۵۴.

ع.شکورزاده

Abdarrazzāq es-Samarqandī

'ABDARRAZZĀQ SAMARQANDI

Kamāladdīn 'Abdarrazzāq b. Ishāq Samarqandī wurde 816/1413 als Sohn einer Familie mit berühmten Qādīs unter Šāhruḥ (geb. 779/1377, gest. 850/1447), dem Sohn von Timur, in Herat geboren. Als ein Vertrauter des Sultans wurde er im Jahre 845/1441 als Gesandter nach Indien geschickt, wo er sich etwa drei Jahre lang aufhielt. Dieser Gesandtschaftsreise folgten weitere nach Gilān und nach Ägypten. Er starb 887/1482 als Verwalter des Hānqāh von Šāhruḥ.

Im islamischen Schrifttum ist er durch sein Geschichtsbuch *Maṭla' as-sa'dain wa-maḡma' al-baḡrain* bekannt. In diesem zweibändigen Buch behandelt er die Ereignisse von 717/1317 zur Zeit der İlḡāne, über Timur und dessen Nachkommen bis 875/1471. Während er sich für die Periode bis 830/1427 eng an die *Zubdat at-tawārīḥ* des Ḥāfiz-i Abrū anlehnt, liefert er uns für den weiteren Zeitraum ein originelles Werk auf Grund eigener Kenntnisse und Erfahrungen.

Für die Geschichte der Geographie sind seine beiden Reiseberichte über China und Indien von besonderer Bedeutung. Bei ersterem handelt es sich um den Bericht einer Gesandtschaft nach China, den er aus der *Zubdat at-tawārīḥ* von Ḥāfiz-i Abrū übernommen hat. Danach habe Šāhruḥ eine Gesandtschaft unter Führung von Ġiyāṭaddīn Šādī Ḥwāḡa nach Ḥiṭai geschickt mit der Anweisung, man solle alles aufzeichnen: wem man vom ersten Augenblick der Reise begegne und was man sehe und erlebe. So erfährt man z.B. einiges über Straßen, Bauwerke, die Lage von Wohnorten, Sitten, Gesetze usw. Ġiyāṭaddīn Šādī Ḥwāḡa hat die Aufzeichnung der Reise u.d.T. *Rūznāme* dem König Šāhruḥ überreicht.

"Der Verlauf der Reise läßt sich an Hand des Tagebuches außerordentlich genau verfolgen. Der Aufbruch aus Herat erfolgte am 3. oder 4. Dezember 1419/822]. Die Karawane bewegte sich dann über Balch nach Samarkand, wo man vom 7. bis 25. Februar verweilte, und zog dann weiter über Taschkent und Sairam ins Gebiet des Issykkul und Ili-Flusses, überschritt den Tienschan und erreichte Turfan am 11. Juli 1420. Dann ging es über Kamul in die große Wüste, zu deren Durchquerung 25 Tage benötigt wurden. Am 24. August wurde die Grenze Chinas überschritten, und man erlebte dort den ... über alle Erwartung großartigen Empfang durch die chinesischen Beamten. Der Weitermarsch vollzog sich in größter Sicherheit und mit allen Be-

quemlichkeiten. Über Sutschou und Kamtschou ging die Reise nach Lantschou, der uralten Kreuzungsstelle des Hwangho, der am 12. Oktober auf der in der guten Jahreszeit stets vorhandenen Pontonbrücke überwunden wurde. An der Grenze von Schensi und Schansi wurde dann der Hwangho am 18. November neuerdings, diesmal auf Booten, gekreuzt und am 14. Dezember 1420, etwas mehr als ein Jahr nach dem Aufbruch aus Herat, war das Reiseziel Peking glücklich erreicht."

"Der Aufenthalt daselbst währte etwa 5 Monate ... Die Rückreise wurde im Mai 1421 angetreten, mußte aber in ihrem mittleren Verlauf einen anderen Weg wählen, als er auf der Hinreise benutzt wurde, weil schwere Wirren in der Mongolei, die den Ablauf der Reise anscheinlich verzögerten, dazu zwangen ... Über den Pamir hinweg kehrte man in das Reich des Schah Rukh zurück und langte am 1. September 1422, nach 45monatiger Abwesenheit, wieder im Ausgangspunkt Herat an" (Hennig, *Terrae incognitae* IV, 31-32).

Es war das Werk des 'Abdarrazzāq, durch das dieser Reisebericht in die persische und türkische Kultur gelangt ist. Nach *Ḥabīb as-siyar* des persischen Historikers Ḥwāndamīr (gest. 942/1535, s. Storey I, 101) übertrug der osmanische Geschichtsschreiber Ismā'il 'Aṣim im Jahre 1140/1727 jenen Reisebericht aus dem *Maṭla' as-sa'dain* u.d.T. *'Aḡā'ib al-laḡā'if* ins Türkische (s. Babinger, *Geschichtsschreiber der Osmanen* S. 293-294) und widmete ihn dem Großwesir Dāmād Ibrāhīm Pāšā. Diese Übersetzung wurde 1918 von 'A. Emīrī veröffentlicht (s. ebd. 406). Eine große Verbreitung erlangte der Reisebericht im Abendland durch die Übersetzung von A. Galland (1646-1715) ins Französische (s. E. Quatremère in: *Notices et extraits des manuscrits de la Bibliothèque du Roi et autres bibliothèques*, XIV, Paris 1843, 1ff.) u.d.T. *Histoire des princes de la ligne de Tamerlan*; die Handschrift ist in Paris, Bibliothèque Nationale erhalten (s. Storey I, 296).

Beim zweiten Reisebericht, den 'Abdarrazzāq in sein Buch aufgenommen hat, handelt es sich um seine eigene Reise nach Indien zwischen 845/1441 und 848/1444. Seine Reiseroute führte ihn von Herat über Kirman, den Persischen Golf nach Westindien, wo er einige Küstenstädte von Malibar besucht und sich in Bangelore und Kalikut eine Weile aufgehalten hat. Er verließ Indien im Jahre 848/1444 und kehrte in seine Heimat zurück. Die Beschreibung seiner Reiseroute, der besuchten indischen Städte und von Hormuz ist von großer Bedeutung. Sie liefert u.a. interessante Angaben über die Verhältnisse des Handels und der Wirtschaft seiner Zeit. Zu Beginn der zweiten Hälfte des 19.

al-Harawī (d. c. 500/1107). Extracts from al-'Abbādī's works, which al-Subkī cites, include commentaries on juridical opinions and judgements that range from the performance of the five pillars of religion through family law and inheritance to morality in everyday life. In addition to his legal legacy, al-'Abbādī was the author of the *Kitāb Ṭabaqāt al-fuqahā' al-shāfi'iyya*, the earliest extant biographical dictionary devoted to a particular law school. Produced in al-'Abbādī's time, these compilations marked a decisive step in defining the four Sunnī *madhhabs* as successive generations and clusters of leading master-jurists adhering to the collective legal doctrine attributed to their founders.

BIBLIOGRAPHY

al-'Abbādī, *Kitāb Ṭabaqāt al-fuqahā' al-shāfi'iyya*, ed. Gösta Vitestam, Leiden 1964; Ibn al-'Imād, *Shadharāt al-dhahab fī akhbār man dhahab* (Beirut n.d.), 3:306; Ibn Khallikān, *Wafayāt al-a'yān*, ed. Muḥammad Muḥyī l-Dīn 'Abd al-Ḥamīd (Cairo 1948), 3:351; Tāj al-Dīn al-Subkī, *Ṭabaqāt al-shāfi'iyya al-kubrā*, ed. Maḥmūd Muḥammad al-Ṭanāḥī and 'Abd al-Fattāḥ Muḥammad al-Ḥilw (Cairo 1964–76), 4:104–9; Christopher Melchert, *The formation of the Sunnī schools of law, 9th–10th centuries C.E.* (Leiden 1997), 75, 146.

DAPHNA EPHRAT

'Abd al-Razzāq Samarqandī

'Abd al-Razzāq Kamāl al-Dīn Samarqandī (816–87/1413–82), author of the Persian-language history *Maṭla'ī sa'dayn va majma'ī bahrayn* (Ar. *Maṭla' al-sa'dayn wa-majma' al-bahrayn*), was born on 12 Sha'bān 816/7 November 1413, in Herat. His father, Jalāl al-Dīn Ishāq, was judge and *imām* at court and had his four sons educated in the religious sciences. Like his brothers, 'Abd al-Razzāq had an *ijāza* (license to transmit traditions) from the

ḥadīth scholar Muḥammad al-Jazārī (d. 833/1429–30). In 841/1437–8, he dedicated to the Tīmūrid ruler Shāh Rukh (r. 811–50/1409–47) a commentary on a work by 'Aḍud al-Dīn al-Ījī (d. 756/1355) and was taken into court service. Two of his brothers were among the '*ulamā'*' of Herat; one of them, Sharīf al-Dīn 'Abd al-Qahhār, was well known (Ghiyāth al-Dīn Kh'ānd Mīr (Khwāndamīr), *Ḥabīb al-siyar fī akhbār afrād bashar*, Tehran 1333sh/1954, repr. 1362sh/1983, 4:58, 101–3, 105, 347). 'Abd al-Razzāq served as an envoy to India in 845–8/1441–4 and to Gīlān in 850/1446. He included in his history a valuable account of his Indian voyage, which included visits to Calicut and the raja of Vijayanagar.

After Shāh Rukh's death, 'Abd al-Razzāq moved to Samarqand, where he was *ṣadr* (supervisor of religious offices) under 'Abd al-Laṭīf b. Ulugh Beg, then served his successor, 'Abdallāh b. Ibrāhīm (d. 855/1451). Upon Abū Sa'īd's 855/1451 conquest of Samarqand (which he ruled until 873/1469), 'Abd al-Razzāq left for Herat, where he served Abū l-Qāsim Bābur (d. 861/1457). In 863/1458, when Abū Sa'īd became the Tīmūrid prince ruling in Khurāsān (which he ruled until 873/1469), 'Abd al-Razzāq joined him and served as emissary to Sulṭān Ḥusayn-i Bayqara, in Gurgān. In Jumādā I 867/January 1463, he was appointed *shaykh* of the *khānaqāh* (Sūfī lodge) in Shāh Rukh's religious complex, where he remained until his death, in Jumādā II 887/July–August 1482.

The Tīmūrids portrayed their dynasty as successor to the Mongol Īlkhāns; 'Abd al-Razzāq begins his history with the birth of the last effective Īlkhān, Abū Sa'īd (r. 716–36/1316–35), in 704/1305, and carries it through the reign of the Tīmūrid Abū Sa'īd; to 875/1470. The first part, up to Tīmūr's death in 807/1405, was

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

17 Ocak 2015

- 2875 CONERMANN, Stephan. Unterwegs im Auftrag des
Šāhs: 'Abd ar-Razzāq as-Samarqandī (gest. 887/1482)
Indische Mission. *Studia Eurasistica: Kieler
Festschrift für Hermann Kulke zum 65. Geburtstag.*
Stephan Conermann, Jan Kusber (Hg.). Schenefeld:
EB-Verlag, 2003, (Asien und Afrika, 10), pp.51-70.
[Official sent from Timurid Herat to report on South
India, 1442-1444.]

010538
Abdül
Samerant

منابع

اصغر، آقاب (۱۳۶۴). تاریخ نویسی فارسی در هند و پاکستان، لاهور، خانه فرهنگ جنبوری اسلامی ایران؛ حاج سیدجواد، کمال (۱۳۹۰). فرهنگ نامه زبان و ادب فارسی در شبه قاره هند بر اساس فرهنگ ادبی هند و فارسی اثر پرنسور نی هادی، تیران، خانه کتاب با همکاری شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی؛ شلی نعمانی، محمد (۱۳۶۸). شعرالعجم: تاریخ شعرا و ادبیات ایران، ج ۳، ترجمه سیدمحمدتقی فخر داعی گیلانی، تیران، دنیای کتاب؛ عبدالحی بن شه نواز (۱۳۰۵ ق.). مآثرالامرا، ج ۲، کلکته، بی نا؛ عبدالرحمن، سیدصالح الدین (۱۳۹۳ ق.). بزم تیموری، ج ۱، مطبع معارف اعظم کده؛ علامی، ابوالفضل بن مبارک (۱۲۶۵ ق.). اکبرنامه، ج ۱، به کوشش احمد علی و عبدالرحیم، کلکته، بی نا؛ گلچین معانی، احمد (۱۳۶۹). کاروان هند، ج ۱، مشهد، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی؛ فیضی، سعید (۱۳۶۳). تاریخ نظم و نثر در ایران و در زبان فارسی تا پایان قرن دهم هجری، ج ۱، تیران، فروغی؛ نیانندی، عبدالباقی (۱۳۳۹ ق.). مآثر رحیمی، ج ۱-۲، به کوشش هدایت حسین، کلکته، بی نا؛ هاشم پور سبحانی، توفیق (۱۳۷۷). نکاصی به تاریخ ادب فارسی در هند، تیران، انتشارات دبیرخانه شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی؛

Hadi, Nabi (1995). *Dictionary of Indo-Persian Literature*, New Delhi, Indra Gandhi National Center for the Arts.

عبدالرزاق سمرقندی، عبدالرزاق بن اسحاق

(هرات ۸۱۶- همان جا ۸۸۷ ق.). کمال الدین عبدالرزاق سمرقندی ادیب، تاریخ نگار، در عصر گورکانیان.

زندگی نامه

در الزریعة (ج ۹، ص ۶۸۷؛ ج ۲۱، ص ۱۵۴)، نام او عبدالرزاق هروی آمده است. پدرش، مولانا جلال الدین اسحاق سمرقندی، از اهالی سمرقند و قاضی و پیش نماز اردوی شاهرخ تیموری، بود و گاهی در خدمت شاهرخ به توضیح مسائل و قرائت رسائل دینی می پرداخت. برادرانش نیز همه عالمان دین بودند (عبدالرزاق سمرقندی، ج ۲، ص ۷۰۴-۷۰۵؛ خواندمیر، ج ۳، جزو ۳، ص ۳۳۵؛ نیز ص ۴، ص ۵۱۰؛ نوایی، ۱۳۸۲، ص ۱۲، ۲۲؛ اثر آفرینان، ذیل «عبدالرزاق سمرقندی»).

عبدالرزاق در نزد پدر با علوم ادبی و دینی آشنا شد. پس از درگذشت پدر، در ۲۵ سالگی بر رساله ای که قاضی عسکالدین ایجی تألیف کرده بود، شرحی نوشت و، در دیباچه، آن را به شاهرخ تقدیم کرد و، از این راه، اذن دست بوسی وی یافت. شاهرخ نیز وی را بزرگ داشت و در مقام سفارت به هندوستان فرستاد (عبدالرزاق سمرقندی، ج ۲، ص ۷۰۶-۷۰۷؛ خواندمیر، ج ۳، جزو ۳، ص ۳۳۵؛ نیز ص ۴، ص ۵۱۰؛ نوایی، ۱۳۷۹، ص ۱۹۸-۱۹۹؛ اثر آفرینان، ذیل

اصهانی؛ امینی درستی؛ بابا طالب اصفهانی؛ باقر کاشانی؛ باقی دماوندی؛ بخشی؛ بهاری کاشانی؛ بهزاد کابلی؛ تسلی لرستانی؛ تقیا شوشتری؛ ثنائی مشهدی؛ حمزه بواناتی؛ حیاتی گیلانی؛ حیدر عطایی چهرودی شیرازی؛ حیدری تبریزی؛ خضری؛ دخلی اصفهانی؛ رسمی قلندری؛ رشدی؛ سامری تبریزی؛ شاه نظریگ اصفهانی؛ شتایی گنابادی؛ مولانا شتر؛ شریف کاشانی؛ شریف وقوعی؛ شکیبی اصفهانی؛ شمس دده عراقی؛ شیرینی لاهوری؛ صرفی ساوجی؛ صیدی بواناتی؛ ظهوری ترضیزی؛ عارف بقایی؛ عبدالباقی نایینی؛ عبدالباقی نهاوندی؛ عرش خیرآبادی؛ عرفی شیرازی؛ عشرتی؛ غنی بیگ اسدآبادی؛ فغفور لاهیجی؛ فهیم الدین فهیمی؛ قبلان بیگ ماوراءالنهری؛ کامی سبزواری؛ کمال الدین جسمی همدانی؛ کمال الدین کامل جهرمی؛ گدایی؛ لطفی تبریزی؛ مثلی؛ محب علی سندی؛ محمدقاسم سراجا؛ محمدمراد قدسی؛ محمدمقیم دارابی؛ محمد مؤمن طالقانی؛ محمود؛ مرشد خان بروجرودی؛ مشرقی؛ مصطفی فانی گیلانی؛ مظهری کشمیری؛ ملا شیرازی؛ ملک قمی؛ ملهمی شیرازی؛ میر ابوتراب رضوی؛ میر علی اکبر خراسانی؛ میر عهدی؛ میر غروری؛ میر فضل الله بدخشی؛ میر حسین کفری تربتی؛ میر محمدقاسم اسیر ورامینی؛ میر محمدهاشم قصه خوان؛ میر محمدیوسف طبعی؛ میر یمینی استرآبادی؛ نادم گیلانی؛ نادمی؛ نسبتی؛ نصیری؛ نظیری نیشابوری؛ نورانی؛ نیازی ساوجی؛ وامق بلخی؛ وجهی هروی؛ یولقلی بیگ انیسی هروی (برای آگاهی از شرح احوال این شعرا ← هاشم پور سبحانی، ص ۴۱۵-۴۵۳).

آثار

ترجمه بائرنامه‌ی ترکی (بائرنامه (ترکی)*) به فارسی به همان نام (بائرنامه (فارسی)*) (۹۹۷ ق.). مهم ترین و ماندگارترین اثر ادبی او همین است که در ۹۹۷ ق به دستور اکبرشاه ترجمه کرده است. ترجمه اش چنان عالمانه بوده که گویی بائر کتاب خود را از آغاز به فارسی نگاهشته بوده است (علامی، ج ۱، ص ۱۱۸؛ هاشم پور سبحانی، ص ۴۰۶)؛ دیوان اشعار او که از میان رفته، اما آشکار است که شاعر آن از نظیری و عرفی تقلید می کرده است (همان، ص ۴۰۷).

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

سمرقندی، کمال‌الدین عبدالرزاق

رمضان ۸۴۸، به هرات بازگشت و به دربار شاهرخ رفت و شاهرخ بارها او را تشویق و تحسین کرد (صفا، همان، ص ۵۱۲؛ سمرقندی، همان، ص ۸۶۸).

آخرین مأموریت کمال‌الدین، در دوره حکمرانی شاهرخ، سفر به فومن نزد امیر محمد رشتی بود. علت این سفر شورش سلطان محمد میرزا، پسر بایسنقر، در اصفهان بود که در سال ۸۵۰ ق رخ داد. سلطان محمد میرزا لشکر را به تسخیر سلطانیه فرستاد، ولی امیر ناصر کیا، پادشاه گیلان «بیه‌پیش» و امیر محمد رشتی، حکمران «بیه‌پس»، از این کار جلوگیری کردند. شاهرخ، برای دلجویی، شخصی را نزد امیر ناصر کیا فرستاد. سپس به راهنمایی و خواهش امیر ناصر کیا، کمال‌الدین را نیز در حکم سفیر به فومن فرستاد. در بازگشت از این سفر کوتاه بود که کمال‌الدین مأمور شد به عنوان سفیر، به مصر برود؛ ولی پیش از سفر، شاهرخ درگذشت و نامه او به دست پادشاه مصر، یعنی سلطان چقماق نرسید. این نامه فقط در کتاب مطلع‌السعدین و مجمع‌البحرین آمده که معروف‌ترین اثر تاریخی کمال‌الدین است. بعد از شاهرخ، ابوسعید گورکانی (حکومت: ۸۵۴-۸۷۳ ق) بر تخت نشست (صفا، همان‌جا؛ سمرقندی، همان‌جا).

از این تاریخ به بعد، دیگر کمال‌الدین از سفرها و مأموریت‌هایش چیزی نگفته و گویی هیچ‌گونه فعالیت اداری و درباری نداشته است؛ فقط می‌دانیم هنگامی که ابوالقاسم بابر سمرقند را محاصره کرده بود، کمال‌الدین همراه وی بود و با اجازه او برای دیدن خواجه ناصرالدین عیبدالله، معروف به خواجه احرار، رفت. سپس به بارگاه سلطان ابوسعید رفت و اجازه خواست تا به دیدن خواجه عیبدالله رود. اما سلطان ابوسعید، حتی پس از استقرار بر تخت سلطنت، روی خوشی به کمال‌الدین نشان نداد. حتی خواجه عیبدالله، هنگام سفر به خراسان، سفارش کمال‌الدین را به سلطان ابوسعید کرد؛ ولی باز هم نتیجه‌ای حاصل نشد

کمال‌الدین عبدالرزاق سمرقندی (۸۱۶-۸۸۷ ق) مورخ ایرانی قرن نهم هجری است.

در دوازدهم شعبان ۸۱۶ ق در هرات متولد شد. پدرش، جلال‌الدین اسحاق، در دربار شاهرخ تیموری در هرات قاضی و پیش‌نماز بود و گاهی در آنجا، به توضیح مسائل و قرائت رسائل می‌پرداخت. او کمال‌الدین را به دربار شاهرخ معرفی کرد. کمال‌الدین بعد از فوت پدر شرحی بر رساله عضدالدین ایچی، در معنی حرف و اسم اشاره، نوشت و با تقدیم دیباچه آن به شاهرخ، ملازمت بارگاه را به دست آورد (نویسی، ص ۱۹۹؛ سمرقندی، ج ۲، ص ۷۰۴-۷۰۵؛ خواندمیر، ج ۴، ص ۳۳۵).

او در توضیحی که درباره این کتاب نوشته، آورده که با راهنمایی دوستانش دیباچه‌ای بر این رساله نوشت و آن را به شاهرخ تقدیم کرد. سپس نزد شاهرخ رفت و در حضور علما، آن دیباچه را خواند. شاهرخ او را تحسین کرد و فرمان داد که چون پدر کمال‌الدین ملازم بود، او نیز ملازم شود. به این ترتیب کمال‌الدین در ۲۵ سالگی به دربار شاهرخ راه یافت و نه سال در آن بارگاه، خدمت کرد و تحت حمایت آن پادشاه قرار گرفت. گویا، همین امر موجب برانگیختن حسادت اطرافیانش شد. آنها ادعا کردند که کمال‌الدین شخصی بی‌بهره از علم و فضیلت است که فقط به سبب ملازمت اجدادش به بارگاه راه یافته است؛ بنابراین، باید امتحان شود. کمال‌الدین امتحان را پذیرفت؛ با این حال عنایت و الطافات شاهرخ را از دست داد (صفا، ج ۴، ص ۵۱۱؛ سمرقندی، همان، ص ۷۰۶؛ ۷۳۲، ۷۳۳-۷۳۴).

بعد از مدتی کمال‌الدین دوباره از لطف و محبت شاهرخ برخوردار شد و در مقام مأمور سیاسی به هند رفت. این سفر، که سه سال به طول انجامید، از ۸۴۵ ق آغاز شد. کمال‌الدین از ساحل عمان و بندر هرمز عبور کرد و پس از سفری پرماجرا در هندوستان، در نیمه

علی اکبر ولایتی ve dğr.; تقویم تاریخ فرهنگ و تمدن اسلام و

ایران، (جلد دوم) تهران: انتشارات امیر کبیر، ISAM DN. 260935